

Translapsi ei leiki sukupuolta

Mika Venhola

LT, kirurgian ja lastenkirurgian
erikoislääkäri

Sukupuoli

Kun sukupuolta ilmiönä ja tämän ilmiön monimuotoisuutta pyritään selittämään, on se tehtävä useammasta näkökulmasta.

Mitä enemmän sukupuolesta ja sen eri selitysnäkökulmista tietää, sitä enemmän vahvistuu käsitys siitä, että sukupuolen muotoutuminen kokonaisvaltaiseksi yksilön kokemukseksi on monimutkainen kehityskulku ja osittain myös tyhjentävien selitysten osalta tieteen ulottumattomissa

Sukupuolijärjestelmä

Sukupuolijärjestelmän odotukset ja normit opitaan jo lapsuudessa ja tämä järjestelmä normittaa myös sen mitä on oikea sukupuolen ilmaiseminen ja mikä tekee ilmaisusta poikkeavan.

Jos yksilön sukupuolikokemus vaikuttaa totutusta poikkeavalta tai biologiseen ilmiasuun sopimattomalta, asia nähdään positiivisen yksilöllisyyden sijaan negatiivisena poikkeavuutena.

Kehollisuus, biologia, on läsnä kaiken aikaa
mutta sen määräävyys suhteessa yksilön
identiteetin muodostumiseen vaihtelee.

Biologiset näkökulmat sukupuoleen eivät
yksinään riitä selittämään sukupuoli-
identiteetin kehittymistä, eikä psykososiaalisia
tekijöitä voida erottaa biologisista.

Biologinen näkökulma

Lääketiede edustaa biologista näkökantaa ja on näistä tahoista yksi valtaa käyttävin mitä tulee henkilön sukupuolen määrittelyyn.

Lääketieteen vahva väliintulo yksilön sukupuolen määrittämisessä näkyy jo syntymässä, jolloin vahvistetaan lapsen kuulumisen kaksijakoisen sukupuolijärjestelmän kategorioihin.

Lääketieteen interventio sukupuoleen on entistä vahvempi, jos havaitaan, että suoraviivainen jako tyttöihin ja poikiin ei lapsen kohdalla onnistukaan. Tällöin yhä vielä kallistutaan häiriötilänäkökulmaisuteen ja lääketieteen näkökulmasta poikkeavaa tilaa ryhdytään diagnosoimaan.

Intersukupuolisuus on yksi biologisista sukupuolen variaatioista mutta kuitenkin lääketieteessä sitä tarkastellaan enemmän virheenä kuin variaationa.

Mikäli lapsen biologiset tunnusmerkit ovat epäselvät, on lääketiede valmis menemään niinkin pitkälle, että lapsi muokataan kirurgisesti sopimaan kaksijakoiseen sukupuolijärjestelmään.

Lääketiede, biologian, anatomian ja fysiologian näkökulmasta, pelkistää sukupuolen moninaisuuden kärjistetyimmillään sarjaksi erilaisia diagnooseja ja näkee varsinkin lapsuusiässä vain ruumiillisen aspektin sukupuolesta.

Jos yksilön oma sukupuoli-identiteetti ei kerrostu fyysisen kehon varaan totutulla tavalla, altistetaan hänet pitkällisiin tutkimuksiin ja analyyseihin, joissa halutaan todentaa ulkopuolisen tahon määrittelemänä yksilön oma sukupuolikokemus ja sen totuudellisuus.

Ihmisen itsensä tunne tai tieto asiasta ei riitä, yhteiskunnan on saatava tehdä määrittely itse omien lääketieteellisten sekä kulttuuristen tekijöidensä valossa.

Mikäli yksilö tämän prosessin aikana kykenee esittämään oikeanlaista sukupuoliperformanssia, myöntyy yhteiskuntakin tunnustamaan sen kokemuksen todenperäisyyden, jonka yksilö on tiennyt itse jo pitkään tai aina!

Lääkäreille on annettu transasioissa valtaa ja portinvartijan asema. Tämä lääkärin kaksoisrooli haittaa potilassuhdetta

Lääketieteen sisäisellä keskustelulla ei ole voitu korjata tähän hoitoon ja prosessiin liittyviä epäkohtia

Ihmisen sukupuolen kokemus on yksityinen,
herkkä ja vaikea pukea täysin sanoiksi. Meidän
tulee hyväksyä se, ettei tätä kokemusta voi
laatikoida tai tarkasti jäsentää

Asiantuntijakohtaamisissa väkivaltainen
vaatimus tarkasta määrittelystä on ihmiselle
rikkovaa ja haitallista

Tarvitaanko lääkäriä ylipäättänsä?

Tulisiko ”transhoidot” ajatella täysin eri tavalla, psykososiaalisen tuen kautta, jolloin lääkärin rooli olisi rajattu, nimenomaan hoidollinen, ei valtaa käyttävä ja tarve lääkärille nousisi potilaan tarpeista

Jokaisen ihmisen yksilöllinen hoito ja kohtaaminen tarkoittaa ihmiselle itselleen sopivan kehollisuuden mahdollisuutta ja hyväksymistä

Transaikuisille apua sukupuoli-ristiriidan kokemisen helpottamiseksi on monipuolisesti tarjolla.

Sen sijaan sukupuoli-ristiriidan kokeminen lapsena tai nuorena ajatellaan olevan ohimenevää ja kehitykseen jossain määrin kuuluvaa.

Lasten ja nuorten kokemusta sukupuolestaan ohitetaan, etenkin juuri niissä tapauksissa, joissa lapsen tai nuoren oma kokemus on ristiriidassa hänen biologisen sukupuolensa kanssa.

Asiantuntijatahojen kannanotoissa on havaittavissa lapsen oman kokemuksen vähättelyä.

Sukupuolikokemus leimataan haihatteluksi tai leikiksi, joksikin mikä menee ohi jos vanhemmat lastaan siihen suuntaan valmentavat.

Kuitenkaan kukaan näistä asiantuntijatahoista ei automaattisesti kyseenalaista kaikkien lasten, myös cis-sukupuolisten lasten sukupuoli-identiteettiä, ja koe sitä häilyväksi tai muuttuvaksi.

Se reagoidaanko lapsen sukupuoliristiriitaan ymmärtävästi tai vähättelevästi ei itsessään poista perimmäistä faktaa: lapsi kokee ristiriitaa sukupuolestaan, käsitteli ympäristö asiaa kuinka tahansa.

Hoitojen kieltäminen nuoreen ikään vedoten ei ole perusteltua, koska nuoren kohdatuksi tuleminen juuri nyt on hänen elämänsä ja hyvinvointinsa kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Ympäristön suhtautuminen kuitenkin ratkaisevasti määrittää sen, kuinka lapsi itseensä ja kokemaansa ristiriitaan suhtautuu. Onko hänen tuntemuksensa omasta sukupuolestaan häpeällinen, salailtava ja kielletty asia vai sallittu ja hyväksytty osaa häntä itseään. Jos nuori tulee nähdyksi oikein ja hänet otetaan vakavasti, se vähentää sukupuoliristiriidasta aiheutuvaa kuormitusta ja jännitteitä nuoren ja muiden ihmisten välillä.

Hiljalleen olemme siirtyneet hoitoa vaativan mielisairauden näkökulmasta suuntaan, jossa julkinen diskurssi ilmiöstä vaatii moniäänisesti siirtymistä häiriötilasta moninaisuuteen, hoidosta hyväksymiseen, poikkeamasta omanarvontuntoon ja häiriön parantamisesta arvostavaan yhteisöllisyyteen.

Eettisyys ja ammatillisuus sekä erilaiset lait ja asetukset velvoittavat varhaiskasvattajat, opettajat ja asiantuntijat kohtaamaan jokaisen lapsen sensitiivisesti ja yksilöllisesti.

Omien sukupuolikäsitysten reflektointi ja heteronormatiivisuuden tunnistaminen niin omassa ajatuksissa, toimissa kuin toimintaympäristöissäkin ovat tärkeitä osia kasvattajien ja asiantuntijoiden omassa sukupuolitietoisuuden kehittämisprosessissa.

On aika luopua ajatuksesta, että kaikki lapset
ovat joko tyttöjä tai poikia